

หน้าปัญหา

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๘

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “เรื่องของความคิดและความรู้สึก”

กราบเท้าหลวงพ่อก่อน กระทบได้ปฏิบัติปัญญาอบรมสมาธิโดยการฟังธรรมจากหลวงพ่อดีเรื่อยมา แล้วก็ปฏิบัติไปเรื่อยๆ ตามกำลังวันละ ๔๐ นาทีถึง ๒ ชั่วโมง เมื่อเสร็จจากการงานก็หาเวลาสงบนิ่งสมาธิพิจารณาธรรม หากหมดแรงจากการทำงานก็นอนแล้วตื่นเข้ามาก็นั่งสมาธิ

ตอนนี้รู้สึกว่าการทำสมาธิเป็นเรื่องจำเป็นต้องทำทุกวัน หากวันไหนไม่ได้ทำ ใจมันจะร้อนรนมาก เพราะได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้า แต่ทุกวันต้องแก้ปัญหาและมีเรื่องกระทบเข้ามามาก หากวันไหนไม่ได้ทำสมาธิมาก่อน งานของผมมักจะผิดพลาดและวินิจฉัยงานผิด สั่งงานผิด

เมื่อเข้ามานั่งสมาธิและพิจารณาความคิดความรู้สึกที่เกิดขึ้นขณะนั่งสมาธิสังเกตพบว่า สิ่งที่เคยจะมาเยี่ยมเยียนจิตเสมอจะมีหลักๆ อยู่ ๓ อย่าง

๑. ความคิดที่เป็นสัญญาเป็นตัวนำในอดีต เช่น เรื่องงานที่ค้าง คนที่เรามีอาการหนีไปกระทบด้วยเป็นต้น ถ้าไม่ทัน มันก็จะพุ่งไปเรื่อยๆ

๒. ความคิดที่มีสังขารเป็นตัวนำ พวกนี้จะเป็นความคิดที่มันลอยๆ ของมันขึ้นมาอย่างไรเหตุผล แล้วก็พุ่งขึ้นไปเรื่อยๆ

๓. ความรู้สึกที่มีเวทนานำ อันนี้ได้แก่ตอนปวดขา ขาชา คันจุดนั้นจุดนี้เป็นต้น

ผมพยายามพิจารณาความคิดความรู้สึกเหล่านี้ว่าประกอบไปด้วยขั้น ๕ ว่ามันไม่เที่ยง เดี่ยวมันก็จะแตกจะหายไป ถ้าสติแรง มันจะหายไปทันทีที่จับได้ ถ้าสติอ่อน ก็

ต้องพิจารณายาวๆ บางที่ไม่ทัน โดนมันลากไป คิดต่อจนหมดแรง แต่ถ้าทำถูก มันจะวางหมด แล้วสงบนิ่ง พอนิ่งแล้วคิดต่อ ก็ได้พิจารณาต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งความนิ่งมันก็จะนิ่งลึกซึ่งขึ้นตามจำนวนครั้งที่ปล่อย ทำแบบนี้ซ้ำไปซ้ำมา

คำถาม

๑. ขอถามหลวงพ่อกว่า ผมเห็นอย่างนี้ถูกต้องไหมครับ

๒. เห็นหลายคนว่าถ้าเป็นสมาธิมันควรมีปีติหรือควรมีนิมิต แต่ผมไม่ค่อยมีปีติเลย ถ้ามีก็แค่เย็นเล็กๆ หรือเรื่องนิมิตยิ่งไม่มีเลย มีแต่ความนิ่งสงบ แต่มีกำลัง แบบนี้ถูกต้องไหมครับ

๓. ตอนนี่เกือบ ๒ ปีที่แล้วที่หลวงพ่อดตอบคำถามแรกที่ผมถามเรื่องการหยุดความคิดด้วยความคิด อันนี้ผมเข้าใจแล้ว แต่เรื่องจิตเห็นอาการของจิต ผมยังไม่เห็น ไม่เข้าใจ แต่พอมาเมื่อเช้านี้ ผมว่าผมเริ่มเห็นอาการแล้ว พอจับได้บ้างแล้ว ตามที่ผมเล่ามา อันนี้ผมให้คะแนนตัวเองเกินไปหรือเปล่าครับ ขอหลวงพ่อเมตตาชี้แนะด้วย

ตอบ : เห็นไหม อันนี้เขาถามว่าเรื่องจิตเห็นอาการของจิต แต่เดิมเวลาคนเห็นแล้วก็บอกว่าตัวเองรู้ตัวเองเห็นใจ ไ้กรรมนี้มันเหมือนกรรมที่ว่าปฏิบัติแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ใครก็บอกว่าปฏิบัติแนวทางสติปัฏฐาน ๔

แต่เราเคยพูดบ่อยมาก ใ้พูดว่าแนวทางสติปัฏฐาน ๔ โดยที่จิตไม่สงบ อันนั้นเป็นสติปัฏฐาน ๔ ปลอม ปลอมคือมันเป็นสามัญสำนึก มันเป็นสัญญา มันเป็นการศึกษา มันเป็นการวิเคราะห์วิจัย มันไม่เป็นความจริงตามเนื้อหาสาระตามข้อเท็จจริง

ถ้าตามข้อเท็จจริง จิตมันต้องสงบ พอจิตสงบมีกำลัง เห็นไหม เขาบอกว่าตอนนี้เขาเริ่ม ที่เขาถามว่าวันนี้ที่เขาเห็นความคิดเกิดจากสัญญา ความคิดเกิดจากเวทนา ความคิดเกิดจากสังขาร เห็นไหม ความคิดเกิดจากอะไร ถ้าเขาเห็นความคิดเขา ถ้าเขาเห็นความคิด จิตมันสงบมันถึงจะเห็น ถ้าจิตมันสงบมันเห็น นี่จิตเห็นอาการของจิต

ไฉนเราบอกว่าจิตเห็นอาการของจิต อย่างที่ว่าความคิด อย่างที่เมื่อบอกว่าจิตมันมีทุกขลักษณะ ความคิดลักษณะ มันมีของมันอยู่ ถ้าคนปฏิบัตินะ แล้วถ้ามีจิตใจที่มีสัจธรรม มีสัจธรรมเพราะเราปฏิบัติ เราต้องการความจริง ถ้ามีสัจธรรมแล้วมันแตกต่างกัน มันแตกต่างกันไปเลย เพราะจิตมันต้องสงบก่อน

ถ้าจิตมันไม่สงบ มันเหมือนกับสัญชาตญาณ สัญชาตญาณของสัตว์ สัญชาตญาณของเรา พอเรามีภัย มันจะปกป้องตัวเองทันทีเลย มันเป็นสัญชาตญาณ บางคนบอกพอเกิดเหตุภัยขึ้นมา ตัวเองเอาตัวรอด เขาว่าตัวเองเก่ง...ไม่ใช่หรอก มันเป็นสัญชาตญาณเอาตัวรอด ถ้าสัญชาตญาณเอาตัวรอด มันเป็นเรื่องของมันอย่างนั้น แต่สัญชาตญาณเอาตัวรอดมันเกิดต่อเมื่อมันมีผลกระทบ

แต่ถ้าไฉนเราทำจิตเราสงบไป แล้วเราเข้าไปเห็น เราเข้าไปรู้สึกนั้นนะ ถ้าเราเข้าไปเห็น เข้าไปรู้สึก อันนั้นเป็นอันหนึ่ง แต่ถ้าเป็นคนที่มีปฏิบัติที่ไม่มีผู้รู้จริงใช้ไหม มันคลุมมันตีความเหมือนกัน มันตีความเหมือนกัน บอกว่า เห็นกาย กายใครก็เห็น เวทนา ทุกคนไม่มีหรือ ทุกข์ใจอยู่ทุกวัน มันทุกข์ร้อนอยู่ในใจ มันไม่ใช่เวทนา มันก็เวทนาทั้งนั้นนะ

ก็บอกว่าทำไมจะไม่เห็นเวทนา ก็เราอยู่กับมันนะ เราก็จับได้ ถ้าจับได้ เจ็บปวดทำไม จับได้ โอดโอยทำไม

แต่เวลาคนที่เขาเป็นจริงนะ เวลานั้นสมาธิ เวลาเวทนามันเกิด เจ็บปวดมาก แต่ถ้าจิตมันสงบแล้วนะ เวทนามันเกิดมันจับเวทนาได้ โทษนะ มันเหมือนกับเราเริ่มเป็นสุขแล้วจับเวทนาได้ มันแปลกนะ เวทนานี้จับได้เลยละ จิตใจมันมีหลักแล้วจับเวทนาพิจารณาได้

แต่ถ้าเวทนาเป็นรณนะ โอ๊ย! ปวดมาก เพราะเวทนาจับเราเป็นอันเดียวกัน แต่ถ้าจิตมันสงบแล้ว จิตเป็นจิต เวทนาเป็นเวทนา จิตมันไปจับเวทนาได้ เห็นไหม ถ้าสติปัฏฐาน ๔ จริงใจ กาย เวทนา จิต ธรรม เวทนาเป็นเวทนา จิตเป็นจิต ถ้ามันจับได้ มันพิจารณาได้ จิตเห็นอาการของจิต ถ้าพูดถึงว่ามันจะเป็นจริง มันจะเป็นจริงอย่างนี้ ถ้ามันเป็นจริงอย่างนี้ ถ้าเป็นจริงอย่างนี้ ครูบาอาจารย์ท่านพูดมาตั้งแต่ดั้งเดิม ไฉนที่ปฏิบัติมาก็ฟังมาทุกวัน แล้วก็เข้าใจว่าอย่างนี้

แต่ถ้าวันไหนเข้าไปเห็นจริงนะ โอ้โฮ! มันจะแยกชัดๆ มันจะแยกชัดๆ เลยว่า โลกก็ปัญญา กับ โลกุตตรปัญญา แตกต่างกันอย่างไง กุปกรรม อกุปกรรม มันแตกต่างกันอย่างไง แล้วสิ่งที่ว่าเวลาปัญญามันเกิดๆ ปัญญาอย่างนั้น ปัญญาอย่างนั้นใครๆ ก็ทำได้ ใครๆ ก็คิดได้ ถ้ามันคิดได้แล้ว

เวลานักเรียน เวลามันจะสอบ มันท่องแม่นเลยละ พอสอบเสร็จแล้วนะ มันทิ้งเลย แค่นั้นนะท่องเอาไว้สอบ ใ้ันก็เหมือนกัน เวลาท่อง ท่องเอาไว้รอดกัน แล้วรอดกัน มันเป็นเรื่องอะไรละ

หลวงตาถึงบอกว่า ถ้า**ธมฺมสากฺจฺจา** **เอตมฺมํคฺลมฺตฺตมฺนิ**นะ เราสนทนาธรรมกัน เป็นมงคลมาก แต่ถ้ามันจะเอาชนะคะคาน เวลาคุยกันเถียงกันเพื่อจะเอาชนะคะคาน แต่เราเวลาเราคุยกัน เราไม่ใช่เอาชนะคะคาน เราหาเหตุผลของใคร หาเหตุผล ถ้าจิตใจคนที่ละเอียดกว่า เขาจะพูดออกมาด้วยพื้นฐานของจิตใจเขาที่ลึกซึ้งกว่า ถ้าจิตใจของเรา เราพิจารณาแล้วเราไม่มีเหตุผลอย่างนี้ เราเข้าไม่ถึงความรู้สึกอย่างนี้ เราต้องแปลกใจแล้วว่าอย่างนี้มันมีอยู่ด้วยหรือ

มันมีอยู่สิ มีอยู่เพราะว่าจิตใจของเขาละเอียดลึกซึ้ง เขาถึงเข้าไปถึงตรงนั้นได้ แต่จิตใจของเราหยาบ เราก็คิดว่ามันจะไม่ใช่ออย่างนั้นหรอก สิ่งที่เขาเอามาพูดมันคงจะเป็นจินตนาการของเขา มันคงจะเป็นสิ่งที่เขาเข้าใจไปเอง

แต่ถ้าเราพิจารณาไปๆ นะ ถ้าเราลงลึกซึ่งขนาดนั้นนะ อ้อ! แล้วเวลาอ้อ! เวลาคนที่ปฏิบัติไป ตั้งแต่ปุถุชน เวลาทำความเข้าใจของใจเข้ามา มันจะเป็นกัลยาณปุถุชน แล้วปุถุชนกับกัลยาณปุถุชนมันแตกต่างกันอย่างไง ถ้าคนที่ไม่ปฏิบัติมันจะไม่รู้หรอก

แต่ถ้าคนที่ปฏิบัติมันจะรู้เลยว่ ถ้าปุถุชน กำหนดพุทฺโธแทบเป็นแทบตาย เดินจงกรมมันเหมือนไม้ติบๆ ไม้ติบๆ มันจุดไฟไม่ติด ไม้เขาเอาไปตากไว้ให้มันแห้ง ดูฟืนสิ เขาจะกองไว้ เขาจะซ้อนมันไว้เพื่อให้อากาศมันผ่าน ให้มันแห้ง แห้งแล้วเวลามันใช้งาน มันจะได้ประโยชน์

นี่ก็เหมือนกัน ปุถุชน ไม้มันติบๆ เราก็พยายามทำให้ไม้เรามันแห้ง เห็นไหม ด้วยศีล ทำให้ไม้เราแห้ง ถ้าไม้เราแห้ง เวลามันจุดไฟมันก็จะจุดง่าย นี่ก็เหมือนกัน เวลา

พิจารณาไป จิตติบๆ ปุถุชน ปุถุชนคือคนหนา คือกิเลสหนา กิเลสหนา อย่างที่พูดเมื่อกี้
นี้ ใครมาทำเสียงกระทบไม่ได้นะ เป็นพื้นเป็นไฟเลย จะกินจะกัดเขาเลยละ ใครมาทำ
อะไรไม่ถูกใจไม่ได้ จะช้ดเขาเลยละ ไม่ได้ทำ มันก็จะคิด เขาทำมาตั้งกี้ปีแล้วยังคิดอยู่
เลยว่ามันเคยทำได้ มันจะไปล่อเขานั้นนะ นี่คนหนา

แต่ถ้ามันมีสติปัญญานะ เรานั่งสมาธิ ตัวเราก็ออยู่นี้ แต่ใจเราไปอยู่กับคนอื่น ตัว
เราก็ออยู่นี้ ใจของเราเที่ยววระรานเขาไปทั่ว ใจของเรามันไม่อยู่กับเรา เห็นไหม พุทโธไป
เรื่อยๆ พุทโธไปเรื่อยๆ แล้วที่มันไป มันไปเพราะอะไรละ รูป อดีตรูป รส กลิ่น เสียงเป็น
บ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เสียงที่กระทบมันจำได้ มันก็ไป รูปที่ไม่พอใจ มันก็
ไป

ทีนี้มันไป แล้วถ้ามันใช้ปัญญาได้ไปหรือพุทโธๆ ไป เวลามันปล่อย เห็นไหม รูป
รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร มันละมันวางได้เลย พอวางได้
เลย รูป รส กลิ่น เสียงไม่มีอำนาจเหนือใจดวงนี้ นี่กัลยาณปุถุชน ทำสมาธิได้ง่าย เพราะ
กัลยาณปุถุชน เหมือนไม้แห้งแล้ว ถ้าไม้แห้งยกขึ้นสู่ไสดาปัตติมรรค

คำว่า “ไสดาปัตติมรรค” อย่างที่ว่า พระพุทธเจ้าบอกสุภัททะ “ศาสนาไหนไม่มี
มรรค ศาสนานั้นไม่มีผล”

ผู้ที่ปฏิบัติคนใดปฏิบัติธรรมขึ้นมาไม่ได้ หัวใจว่างเปล่า ไม่มีทาง ไอน์สไตน์เขา
พูดเลยว่า ถ้าเขาเลือกนับถือศาสนาได้ เขาเลือกนับถือศาสนาพุทธ เพราะศาสนาพุทธ
เป็นศาสนาแห่งเหตุผล แต่ไอน์สไตน์ก็ตายเปล่าๆ ตายทิ้งเปล่าๆ เพราะเขาก็ยังไม่ได้นับ
ถือศาสนาพุทธ แล้วเขาก็ไม่ได้ปฏิบัติ เพราะเขานักเหตุผล เป็นนักวิทยาศาสตร์ มี
เหตุมีผล เหตุผลนั้นนะเขาเชื่อ แต่เขาไม่ได้ทำใจของเขาให้เป็น ถ้าเขาไม่ทำใจของเขาให้
เป็น เขาก็ไม่รู้จริง เขารู้ด้วยทางหลักวิทยาศาสตร์ที่เขาแยกแยะเอามาพิสูจน์ว่าอะไร
มีเหตุมีผล แต่เขาไม่ได้ทำขึ้นมาในใจของเขา แต่ถ้ามันทำในใจของเขาขึ้นมา จิตมันต้อง
สงบเข้ามานี่ไง

เราบอกว่าเราเป็นนักปฏิบัติ เราทำ เราทำด้วยกิริยาไร แต่เราไม่ได้ทำด้วยใจไร
แต่ถ้าใจเราสงบแล้ว ใจมันทำ

ครูบาอาจารย์เราเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาทั้งวันทั้งคืน เวลาหลวงตาท่านบอกรว่า เวลาคามิมรรคอยู่กับใครไม่ได้เลย คำว่า “อยู่กับใครไม่ได้เลย” มันทำงานอยู่ทุกวินาทีในหัวใจ เดินสักแต่ว่าเดิน เดินนี้ร่างกายเดินไป แต่จิตมันจะหม่นอยู่ภายใน มรรคมันจะเคลือบตลอด คนภาวนาเป็นมันจะรู้ กิริยามันเป็นแค่กิริยาภายนอก แต่ความคิดมันหยุดได้ไหม แล้วเวลาคนภาวนา ดูสิ คนหนามันก็หนาของมันอยู่อย่างนี้ แต่เวลาคนที่ละเอียดอ่อน จิตเขาไว้ข้างใน

เดินจงกรม คนมาถามบ่อย ผู้ภาวนาไม่เป็นเดินจงกรมไปถึงหัวทางจงกรมแล้วจะเลี้ยวกลับอย่างไร จะหันกลับอย่างไร นี่ไง คนหนาไม่เคยเป็นไง

แต่นักเดินจงกรมนะ เขาเดินไปมันเป็นอัตโนมัติ หม่นไปหม่นกลับเลย ฉะนั้น นี่พูดถึงว่าคนเป็น จิตที่มันเป็น มันไม่ออกมาข้างนอกเลย มันหม่นอยู่ข้างในจิต หม่นอยู่ข้างใน แล้วใช้กิริยาเคลื่อนไหวไปมันเรื่องปกติ

ฉะนั้น เขาอยู่ของเขาคนเดียว อยู่กับใครไม่ได้ เพราะอยู่กับใครก็แล้วแต่ เราต้องพูดต้องคุย ต้องรับผิดชอบ จิตมันส่งออก เวลาคนเป็นมันเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป ถ้าเป็นมันจะเห็นของมันอย่างนี้ ถ้าเป็นแล้วมันจะเข้าใจ ที่ว่าเวลาหลวงปู่ดุลย์ท่านพูด จิตส่งออกทั้งหมด ผลของมันเป็นสมุทัย จิตส่งออกทั้งหมดเป็นสมุทัย ผลของมันคือทุกข์

ศึกษาเล่าเรียนนี่ส่งออก การคุย การรับมา นี่ส่งออก ออกไปรับรู้ จิตส่งออกทั้งหมดเป็นสมุทัย แล้วการรับรู้มันส่งออกใหม่ ไม่ส่งออกมันจะรับรู้ได้อย่างไร ผลของมัน ฟังถูกฟังผิด ศึกษาได้ ศึกษาไม่ได้ นี่ผลของมันเป็นทุกข์

ทำความเข้าใจของใจเข้ามา ต้องหยุดคิด หยุดคิดก็ต้องใช้ความคิด หยุดคิดใจ หยุดคิดจนจิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นอาการของจิตเป็นมรรค ผลของการที่จิตเห็นจิตเป็นนิโรธ

จิตเห็นจิตเป็นมรรค จิตเห็นจิตเป็นมรรค

นี่จะเข้าคำถามแล้ว เพราะเขาบอกว่าฟังหลวงพ่อกมา ๒ ปี หลวงพ่อพูดว่าจิตเห็นอาการของจิต ผมไม่รู้เรื่องเลย แต่วันนี้ผมจะรู้แล้ว วันนี้ภาวนาตอนเช้า ผมเห็นว่าคุณคิด ความคิดเกิดจากสัญญาเป็นตัวนำในอดีต เช่น เรื่องงานต่างๆ ความคิดที่เกิด

สัญญาเป็นตัวนำ ความคิดที่เกิดจากสังขารเป็นตัวนำ ความคิดที่เกิดจากเวทนาเป็นตัวนำ

เห็นไหม มันมีของมัน มันมีของมัน ถ้ามันมีของมัน สิ่งนี้มันจะบอกว่า เขาถามว่า “๑. ขอถามคำถามหลวงพ่อบ้างว่าอย่างนี้ถูกต้องหรือไม่ครับ”

มันถูก คำว่า “ถูก” มันถูก มันถูกต้องแต่ผู้ที่ฝึกหัดใหม่ ผู้ที่ฝึกหัดใหม่ นะ นั่งสมาธิ ตรงๆ ถูกไหม ถูก แต่เอ็งกำหนดพุทโธไม่ได้เลย เดินจงกรมนี้ เดินจงกรม คนจะมาถาม เดินจงกรม เดินไปเดินมา ที่บ้านผมมันมีอยู่ ๕ ก้าว ที่บ้านผมมีอยู่ ๑๐ ก้าว ผมอยู่ คอนโด ผมเดินจงกรมไม่ได้ ไร้เดินจงกรม นั่งสมาธิ คนมาเรียกร้อง มาอุทธรณ์กับเรา เยอะมาก ใครจะปฏิบัติก็ต้องมา “หลวงพ่อบ้าง มันทำไม่ได้ มันเป็นอย่างนี้ๆ”

เอาน่า ค่อยๆ ทำไป เพราะมันเป็นประโยชน์ของเอ็ง

ถูกไหม ถูก แต่เป็นสมาธิหรือยัง ยัง

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เขาว่า ความคิดเกิดจากสัญญา ความคิดเกิดจากสังขาร ความคิดเกิดจากเวทนา สิ่งที่ผมเห็นวันนี้ถูกไหม

ถูก ไม่ถูก เพราะเห็นอย่างนี้ถึงได้ตื่นเต้น ถึงได้ดีใจ ถึงได้เขียนมาว่า ผมฟังหลวงพ่อบ้าง ๒ ปี ผมไม่รู้เรื่องเลย แต่วันนี้ผมจะรู้แล้ว เพราะมันเกิดจากสัญญา มันเกิดจากสังขาร มันเกิดจากเวทนา

จิตสงบแล้วนะ เวลาจิตสงบแล้วอยู่กับความสงบนั้น เวลาจิตมันออกรับรู้ ใช้ปัญญาไล่ไปเรื่อยๆ มันก็กลับมาสงบนั้น จิตไล่ไปเรื่อยๆ ทำความชำนาญของเราจะเวลามันออกรู้ จิตเห็นอาการของจิต จิตออกรู้ ออกรู้ในอะไร ออกรู้ สังขาร ออกรู้ในชั้นที่ ๕

ชั้นที่ ๕ โดยธรรมชาติมันเป็นอย่างนี้อยู่แล้ว ดูคัตเอาต์ คัตเอาต์เราเสียบปั๊บบ เรา กัดคัตเอาต์ ไฟมันจะเดินทันที เราชั๊กคัตเอาต์ปั๊บบ ไฟจะเดินมาไม่ได้ เพราะมันชั๊กคัตเอาต์ออก

โดยธรรมชาติจิตนี้เป็นพลังงาน เป็นพลังงานเฉยๆ แล้วมันคิดได้อย่างไรละ มันดีใจเสียใจได้อย่างไรละ จิต อ้าว! ถ้ามันจะดีใจเสียใจมันก็มีเวทนาไป ทุกขเวทนา สุขเวทนาไป แล้วถ้าเวทนา เวลาตัดเอาตัวมันเสียเข้าไปแล้ว มันมาแล้ว พอมันมาแล้ว เรื่องดีก็ชอบ เรื่องไม่ดีก็ไม่ชอบ อยู่อย่างนี้

ถ้าสติมันทัน ที่แรกที่เราบอกว่า รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ถ้ามันทันมันก็ปล่อย มันปล่อย มันปล่อยของมัน มันปล่อยเพราะโดยมันเป็นมาอย่างนี้ มันหยาบ มันละเอียด มันปล่อยก็เป็นสมาธิ มันปล่อยก็เป็นสมาธิ จนจิตมันสงบแล้ว มันตั้งมั่นแล้ว ถ้ามันจะเห็น มันเห็นอย่างนี้ เห็นความคิดเลย จิตเห็นความคิดของตัวเอง พุดชัดๆ อย่างนี้เลย ความคิดไม่ใช่จิต จิตเห็นความคิดของตัวเอง ถ้าจิตเห็นความคิดของตัวเอง ถ้าจิตดี มันเห็นชัด ถ้าจิตมันไม่ดี มันเห็นไม่ชัด หรือเห็นแล้วชัด แต่จับไว้ไม่ได้ ถ้าจับไม่ได้ ก็กำลังของจิตมันไม่พอ

ถ้ากำลังของจิตไม่พอ ไม่ต้องไปตื่นเต้น ไม่ต้องไปดีใจเสียใจทั้งนั้นนะ กลับมาที่สงบ กลับมาที่สงบ นี่คือการวิจัย นี่เป็นข้อเท็จจริง ถ้าปัญญามันเกิด เวลาหลวงตาท่านบอกว่าฝึกหัดวิปัสสนานี้เป็นวิปัสสนาอ่อนๆ เป็นปัญญาอ่อนๆ

นี่ปัญญาอ่อนๆ ของวิปัสสนานะ ปัญญาอ่อนๆ ของพุทธะ ปัญญาอ่อนๆ ของสังฆธรรม แต่ถ้าเป็นโลก ปัญญาเราคมกล้า เราเป็นนักวิจัย เราเป็นนักวิทยาศาสตร์ ปัญญาเราเข้มแข็ง...อย่างนี้ปัญญาของกิเลสไป วิชชีพ อาชีพของเอ็ง

อาชีพใครมีความชำนาญอย่างไร นั่นอาชีพของเขา แล้วอาชีพนี้มันเกิดจากการศึกษา เกิดจากค้นคว้า เกิดจากสัญชาตญาณ อันนี้โลกก็ปัญญา ปัญญาทางโลก เพราะอะไร เพราะเราจบแล้ว เราเรียนมาแขนงนี้ แต่เราทำงานอย่างอื่นก็ได้ เราไม่ใช่ที่เราเรียนจบวิชาใดมา เราจะใช้ทำอาชีพรูปร่างนั้น อันนี้เป็นเรื่องโลกๆ ทั้งนั้นนะ แต่เขาเอาเรื่องโลกๆ เอาปัญญาอย่างนี้ไปศึกษาธรรมะ ไปศึกษาธรรมะแล้วเขาบอกเขามีปัญญา มากๆ มันก็เป็นวิชาชีพ มันก็เป็นปัญญาโลก มันไม่ใช่พุทธปัญญา มันไม่ใช่ปัญญาวิปัสสนา มันไม่ใช่โลกุตตรธรรม มันไม่ใช่ปัญญาแก้กิเลส

ถ้าปัญญาแก้กิเลส ต้องทำความสงบของใจเข้ามา พยายามทำความสงบของใจเข้ามา

แล้วทำไมต้องทำละ ทำความสงบของใจมันยุ่งมาก

ใครเป็นคนเกิด ตำราเล่มไหนมันเกิดมันตาย จิตเท่านั้นที่มันเกิดมันตาย จิตที่เกิดเป็นเราเท่านั้นที่มันเกิดมันตาย ถ้ามันสงบก็สงบเข้าไปสู่จิตนั้น ที่ผู้เกิดผู้ตายมันเข้าไปรู้ตัวมันเอง แล้วตัวมันเองต้องยกขึ้นสู่วิปัสสนา ตัวมันเองจะลอกอวิชชาออกจากใจของเขา ฉะนั้น ถ้าไม่เข้าสู่จิตตรงนี้ มันเป็นตัวรา มันเป็นสาธารณะ เป็นธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เขาบอกธรรมะเป็นธรรมชาติ...ใช่ ก็เป็นธรรมชาติไง ธรรมชาติมันไม่มีเจ้าของ ใจ ธรรมชาติก็เป็นสังขารอันนี้ไง แต่ของเราละ อากาสมันเป็นธรรมชาติ แต่เราอยู่ในห้องอับที่หายใจไม่ได้ ไม่มีออกซิเจน แต่ถ้าธรรมชาติมันเป็นธรรมชาติ มันมีออกซิเจนของมัน แล้วของเราละ

ฉะนั้น ต้องพยายามทำความสงบของใจเข้ามาเพื่อเป็นอัตตสมบัติ เป็นสมบัติของใจดวงนั้น

ฉะนั้น เขาถามว่าที่เขาทำมานี้ถูกไหม

ถูก ถูกแล้วขยันหมั่นเพียร มันจะได้ดีขึ้น เราจะบอกว่า ถ้าพอจับได้ เขาเรียกมีแนวทางแล้ว พอมีแนวทางแล้ว เหมือนกับเราได้ตำแหน่งหน้าที่การงาน แต่เราจะทำงานนั้นชำนาญ เราต้องฝึกหัดงานนั้นจนชำนาญ

นี่ก็เหมือนกัน พอเราเห็นแล้วเรารู้ทัน แต่เราต้องมีปัญญา เพราะว่ามันเป็นนามธรรม มันเป็นความสมดุลงนะ ต้องจิตละเอียด เราถึงจับ พอจับแล้วพิจารณาไป มันเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาในใจ มันไม่ใช่ปัญญาสมองนะ สมองออกมาเนี่ยมันเป็นอดีตไปแล้ว

ถ้ามันเป็นปัญญาในใจ ใจต้องสงบ พอใจมันฟังसान ใจมันมีสิ่งเจือปนคือสมุทัย คือความเห็น คือความคาดหวัง พอเข้ามาเจือปนนะ มันไปไม่ได้แล้ว ถ้ามันจะไปได้ มันก็ไปเป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาทางโลก คือข้อเท็จจริงที่จำมา คือเคยเป็นเคยได้ก็

เทียบเคียง มันยังไม่เป็นจริง จนทำอย่างนั้น จนรู้ตัว รู้ตัวแล้ว อ้อ! เราผิดพลาดมาขนาดนี้ เชียวหรือ พอเริ่มวาง กลับไปพุทโธใหม่หรือกลับไปปัญญาอบรมสมาธิใหม่ มันถึงจะเข้าใจ

คนเราถ้าไม่รู้ตัวตัวเองผิด ไม่รู้ตัวตัวเองหลง แล้วใครจะรู้เท่าละ จิตมันต้องรู้เท่าตัวมันเองว่ามันหลง จิตมันต้องรู้เท่าตัวเองว่าที่เดินมานี้พลาดอีกแล้ว ที่เดินมานี้ก็เลยมันหลอกอีกแล้ว มันก็ย้อนกลับไปสู่ความสงบ ไปเริ่มต้นใหม่ เริ่มต้นใหม่มันก็จะจับให้ชัดเจน เห็นใหม่ ชัดเจนมาก ถ้ามันเป็นแนวทางนี้ มันเป็นปัญญาวิมุตติ ถ้าปัญญาวิมุตติ เดียวจะเข้าใจคำถาม

เป็นปัญญาวิมุตติ มันใช้ปัญญา ใช้ปัญญาเป็นปัญญาอบรมสมาธิ พอเป็นปัญญาอบรมสมาธิแล้ว เวลาจับแล้วนะ จับนี้เห็นเลย เพราะเวลาปัญญาวิมุตติเป็นเหมือนพระสารีบุตรที่ฟังเทศน์ เวลาหลานพระสารีบุตรมาต่อว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเรื่องเอาตระกูลของพระสารีบุตรมาบวชทั้งหมดเลย คือจะมาต่อว่าไม่พอใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับ เพราะเราไม่พอใจเรื่องต่างๆ เรื่อง เราไม่พอใจ แต่ความคิดที่ไม่พอใจมันก็เป็นเรื่องเรื่องหนึ่ง ความคิดที่ไม่พอใจเขาโดยส่วนตัวแล้วก็เป็นเรื่องหนึ่งเหมือนกัน แต่เราไปคิดว่าเราไม่พอใจทุกๆ อย่างเลย แต่ไม่ได้คิดว่าสิ่งที่เราคิดว่าไม่พอใจมันก็เป็นเรื่องหนึ่ง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า ถ้าเธอไม่พอใจสิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์ความรู้สึกที่เธอไม่พอใจเขาด้วย เพราะอารมณ์ความรู้สึกนั้นก็ป็นวัตถุ เห็นใหม่ ความคิดที่เกิดจากสัญญา ความคิดที่เกิดจากเวทนา ความคิดที่เกิดจากสังขาร มันก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง เห็นใหม่ ถ้าจิตละเอียด ความคิดเป็นวัตถุอันหนึ่ง มันจับได้ ความคิดนี้เป็นวัตถุอันหนึ่งเลย จับได้ชัดๆ เลย แยกได้เป็นชั้นๆ เลย ชั้นๆ & เป็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

ก่อนหน้านั้นเวลาความคิดกับเรา ความคิดเกิดดับ เราไม่รู้จักมัน พอจิตมันสงบ มันถึงชั้นๆ & มา แล้วพอมันไปจับอาการ จับอาการ จิตเห็นอาการของจิต ถ้ามันจับได้ มันเป็นนามธรรมทั้งหมด มันพูดเหมือนกับเป็นสิ่งๆ ที่เลื่อนลอยไป มันพูดเหมือนกับเป็น

สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แต่คนที่มีสติปัญญาเป็นไปได้อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำสำเร็จมาแล้ว แล้วผู้ที่ปฏิบัติกำลังฝึกหัดกันอยู่นี้

ฉะนั้น เราอยู่ทางโลก เราอยู่ทางวิชาการ เราอยู่ทางวัตถุ เราถึงต้องพยายามพิสูจน์ เห็นไหม ดูแสงสี ดูแสงยังพิสูจน์ได้ว่าแสงนี้มันเคลื่อนที่อย่างไร หรืออากาศก็ยังไม่พิสูจน์ได้ แล้วจิตทำไมมันพิสูจน์ไม่ได้ แต่มันไม่มีเครื่องพิสูจน์ไง มันต้องใช้มรรคนี่ไง ใช้สติปัญญาของเราพิสูจน์ไง เวลาพิสูจน์ก็เป็นความจริงขึ้นมาไง แล้วถ้าพิสูจน์เป็นความจริงขึ้นมา นั่นคือภาวนาเป็นไง ภาวนาก็มีมรรค

ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล ใจดวงใดไม่มีมรรค ใจดวงใดที่ประพฤติปฏิบัติไม่มีเหตุมีผล ว่างเปล่า ไม่มีเนื้อหาสาระ ไม่มีข้อเท็จจริง

ถ้าใจดวงใดมีมรรค มีมรรคนี่ไง “เข้าวันนี้ผมเห็น เข้าวันนี้ผมเห็น” นี้มรรคเกิดแล้ว แต่มรรคนี่มันก็เสื่อมคลายได้ มรรคนี่มันก็ผิดพลาดได้ เราจะต้องทำให้มันเข้มแข็ง ทำให้มันชำนาญขึ้นมาไง นี่พูดถึงว่าถูกไหม

“๒. หลายคนบอกว่า ถ้าเป็นสมาธิ ควรจะมีปิติหรือมีนิมิต แต่ผมไม่ค่อยมีปิติเลย ถ้ามีก็แค่เย็นเล็กๆ แล้วเรื่องนิมิตยิ่งไม่มีเลย มีแต่ความสงบนิ่ง (แต่มีกำลัง) แบบนี้ถูกไหม”

ถูก ถูกแบบว่าคนทำความสงบของใจ ครูบาอาจารย์ของเราใช้คำว่า “ทำความสงบของใจ” ถ้าทำสมาธินะ ความสงบบ่อยครั้งเข้าๆ มันถึงจะเป็นสมาธิ พอเป็นสมาธิสมาธิที่ตั้งมั่น สมาธินี้เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ

ฉะนั้น คนที่เวลาทำสมาธิๆ ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ พุทโธๆ จะเป็นสมาธิ สมาธิขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อปัณาสสมาธิ จิตจะละเอียดเข้าไป แล้วถ้ามันเกิดนิมิต เกิดความรู้ความเห็นนะ ถ้าจะแก้ ต้องกลับมาที่พุทโธ ถ้าเวลาจิตมันสงบแล้วมันไปเห็นนะถามเลยว่าเห็นอะไร

เวลาเห็น มันหลงออกไปเห็นอะไร ถามว่าเห็นอะไร พอลงมาว่าเห็นอะไร ที่เห็นนั่นคืออะไร กลับมาพุทโธทันที กลับมาที่จิตทันทีเลย นี่ถ้าไปเห็นนิมิต

ถ้าปีติ ปีตินี้สำคัญมาก ปีติ ปีติมันมีตั้งแต่ของเล็กน้อย ปีติจนรู้วาระจิต ปีติมันไปได้หมดเลย ทีนี้คำว่า “มีปีติ” เขาบอกว่าปีติที่สูงใหญ่เขาไม่มี แต่เขามีปีติค่อยๆ ปีติเล็กน้อย เขามีของเขาอยู่

ปีติคือความสุขใจ ปีติมันมี วิตก วิจาร์ ปีติ สุข เอกัคคตารมณฺ์ มันเป็นองค์ของฌาน วิตก วิจาร์ พุทฺโธ ระลึกพุท วิตกขึ้น พุทกับโธนี่วิจาร์ พุทโธๆ วิตก วิจาร์ พุทโธๆ ระลึกคือวิตกขึ้น เรานึกถึงใจ เราระลึกได้คือวิตก วิจาร์ก็คือแยกออก พุทโธๆ ถ้ามันละเอียด มันก็เกิดปีติ พุทโธๆ วันไหนมันสบายใจมันก็เกิดความสุข มันก็เกิดปีติ

ถ้าเกิดปีติ มันเกิดความสุข ความสุขก็เอกัคคตารมณฺ์ มันก็ปล่อยวาง พอปล่อยวาง สุขแล้วทำไมปล่อยวางล่ะ สุขแล้วทำไมมันเป็นเอกัคคตารมณฺ์ล่ะ ก็มันเป็นสุขแล้ว

อันนี้มันเป็นอารมณ์ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแยกแยะให้เห็น แต่เวลามันเป็นเนื้อเดียวกัน เราจะเด่นตรงไหนล่ะ

ฉะนั้น ถ้าเราบอกเราไม่มีปีติเลย เราไม่มีปีติเลย แต่เรามีความสงบ เราไม่มีนิมิตเลย แต่เรามีความสงบ เพราะความสงบเป็นสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา แล้วถ้าปัญญาเราเกิดแล้ว เราจะไปเอาอะไรล่ะ

ปีติก็ไปชอบปีติอยู่นั่น ถ้าเห็นนิมิต นิมิตใครรู้เห็นอะไร คนนั้นเป็นคนเก่ง แล้วมันเก่งอะไรล่ะ เก่งไรสาระไร เก่งไม่เป็นประโยชน์ไร ถ้าเก่งเป็นประโยชน์ สิ่งนี้ไม่สำคัญ มันเป็นในฌาน มันเป็นอำนาจวาสนา เป็นนิสัย

ฉะนั้นว่า ถ้าเราเป็นสมาธิไม่มีปีติ...ดีนะสิ

ปีติมันมี แต่ปีติที่ลุ่มลึก ปีติคือว่าความสงบเย็น มันก็เป็นปีติ แคเราปล่อยวางความสุข มันก็เป็นปีติแล้ว ว่างๆ มันก็เป็นปีติ ทีนี้ปีติ ปีติจนระลึกได้ จนระลึกรู้วาระจิต เขาได้ต่างๆ อันนั้นอีกเรื่องหนึ่ง

ถ้ามีนิมิต นิมิต ถ้ามันเป็นนิมิตนะ คนที่เรื่องเวรเรื่องกรรม หลวงปู่ชอบท่านมีบุญกุศลมาก เวลาจิตท่านลงสงบ ท่านบอกว่าคู่ครองของท่านเป็นเทวดา ท่านอดอาหารนะ

ในประวัติปฏิปทาฯ เป็นเทวดานะ เป็นผู้หญิง แล้วท่านเป็นพระไง เขาจะเอาอาหารทิพย์
มา เพราะอดอาหารมาก จะเอาอาหารทิพย์มาลูปได้เข้าไปตามผิวนั่ง

หลวงปู่ชอบบอกไม่ได้นะ พระอยู่กับผู้หญิงไม่ได้

เทวดาบอกมันไม่มีใครเห็นหรอก มีแต่ท่านเห็นคนเดียว เป็นทิพย์ใครจะเห็นได้

ไอ้โฮ! เป็นพระมันมีศีล แล้วบอกว่าอย่ามาตอนนี่สิ

ไม่มาได้ยังไงไร อดอาหารนะ อดอาหารแบบว่ามันทรมาณใจเขา

แล้วที่มา มาทำไมล่ะ

ก็จะเอาอาหารทิพย์เข้ามาแทนที่อาหารที่ฉันเป็นคำข้าว

หลวงปู่ชอบนี่ นิमित แต่นิมิตส่วนตัว มันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างภพชาติเลย
จิตของคนที่มีอำนาจวาสนาเขาสร้างของเขามาอย่างนั้น

แล้วไอ้ที่ว่าอ่อนด้อย ไปเห็นนิमितไฉน ไปเห็นนิमितไฉนี้ ไร้สาระ ไฉนนิमितอย่างนี้
มันทรงเจ้า ไฉนพวกทรงเจ้า ไฉนพวกจะกินไต่กับเหล่าชาวพร้อมๆ กันนะ ไร้สาระ ไฉนอย่างนี้
เราเป็นชาวพุทธ เราไม่เอาสิ่งนั้น นี่พูดถึงว่า เรื่องของว่าทำไมเขาเป็นสมาธิแล้วไม่มีปิติ
ไม่มีนิमितไฉ

“๓. ตอนนี่เกือบ ๒ ปีมาแล้วที่หลวงพ่อดอกคำถามแรกที่ผมถามมาเรื่องความ
หยุดคิดด้วยความคิด อันนี้ผมเข้าใจดีแล้ว แต่เรื่องจิตเห็นอาการของจิต ผมยังไม่เห็น
ไม่เข้าใจ แต่พอมาเมื่อเช้านี้ ผมว่าผมเริ่มเห็นอาการมันแล้ว พอจับได้บ้าง ตามที่ผมเล่า
มา อันนี้ผมให้คะแนนตัวเองเกินไปหรือเปล่า ขอหลวงพ่ومتตาชี้แนะด้วยครับ”

อันนี้การปฏิบัติ การปฏิบัติมันเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันทิฏฐิโก ถ้าครูบาอาจารย์
ท่านจะให้เรากินลูกยอ ท่านจะยกย่องสรรเสริญเราขนาดไหน แต่เราไม่เป็น เรางนะ
เรางมาก ถ้ามีครูบาอาจารย์มาให้สถานะเราเลยว่าเรามีคุณธรรมอย่างนั้นๆ ถ้าเราไม่มี
นี่เราก็แปลกๆ ใจเนาะว่าอาจารย์ถูกพูดจริงหรือเปล่านั้น

แต่ถ้าเราปฏิบัติไปแล้ว เรายังพัฒนาขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอน เราชู้เราเองนะ ถ้าเราสู้ของเราเอง นี่มันต้องสู้ของเราเอง

ขนาดที่ว่า เมื่อก่อนเขาถามมา ๒ ปีแล้ว เขาบอกว่าเขาใช้ความคิดหยุดความคิด

ถ้าใช้ความคิดหยุดความคิด ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ ถ้าเอ็งมีสติปัญญาทัน เอ็งสามารถทำได้ แต่ถ้าทำได้นะ แล้วถ้าทำอย่างนี้ เราบอกพุทโธๆ ทำไม่ได้ ใช้ความคิดหยุดความคิดได้อย่างไร

ความคิดหยุดความคิดนี่เห็น้อยมาก มันต้องใช้ความคิดล้างความคิด เอาความคิดเรามาพิจารณาความคิดที่มันคิดขึ้นมาว่ามันมีเหตุมีผลไหม ความคิดที่เราคิดขึ้นมามันมีข้อเท็จจริงไหม มันหลอกหลวงเราหรือเปล่า ถ้าปัญญาที่มันดีกว่า มันจะเห็นว่าความคิดที่เราคิดมาโดยสัญชาตญาณ โดยความหลง มันไม่มีเหตุมีผลเลย พอเราใช้ความคิดที่เป็นปัญญาเข้าไปพิจารณามันนะ เออ! มันปล่อยหมดๆ มันปล่อยมันก็หยุดความคิดไป หยุดคิด แต่จะหยุดคิดก็ต้องใช้ความคิด เห็นไหม เอาความคิดหยุดความคิด ถ้าทำได้จริง

แล้วทำได้มา ทำมา เขาทำมาเขาบอกว่า แต่เรื่องอาการของจิต เขาไม่เคยเข้าใจ แต่พอเขามาเห็น เขาเริ่มเข้าใจ

เราก็บอกว่า ถ้าเขาจับได้ ถ้าเขาจับความคิดได้ เขาเห็นตัวตนของมัน ถ้าจับได้แล้ว อารมณ์นะ มันจะสะเทือนหัวใจมาก มันสะเทือนมาก เพราะหลวงตาเวลาทำนาก็เลย ทำนอบอกว่า กูหามึงมานาน กูค้นคว้ามึงมานานไม่เคยเจอเลย เพิ่งมาเจอวันนี้หรือ

หลวงตาเวลาทำนอพุดกับตัวเองนะ เวลาจะหากิเลส ตามหามันมาตลอด กิเลสเราเรียนมาจนเป็นมหา รู้ว่ากิเลสเป็นของที่ไม่ดี แล้วก็พยายามจะตามหามันๆ มาที่นี่ตามหามันมานาน ไม่รู้จักตัวมัน รู้จักแต่ชื่อเพราะเราเรียนมา ไม่เคยรู้จักตัวมันเป็นอย่างไร แต่พอไปเจอมัน เจอมันในวันนี้นะ เจออย่างนี้หรือ เจออย่างนี้หรือ โอ้โฮ! มันสะเทือนใจมาก

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจับอาการได้ จิตเห็นอาการของจิต ก็เห็นสติปัฏฐาน ๔ แค่นี้แหละ การเห็นสติปัฏฐาน ๔ จริง เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นี่เห็นสติปัฏฐาน ๔ แล้วจับสติปัฏฐาน ๔ ได้จริง นี่เริ่มต้นของวิปัสสนา

เวลาว่า “แนวทางสติปัฏฐาน ๔ ปฏิบัติแนวทางสติปัฏฐาน ๔”

มันเลื่อนลอย มันเป็นการศึกษา เวลาไปปฏิบัติก็ไปกดทับไว้ รู้เท่าหมด รู้เท่าหมด จิตมันไม่มีการกระทำ จิตมันจะไปเห็นใครได้อย่างไร ตัวมันไม่เป็นอิสระ ก็เราไปกดทับไว้ เรา รู้เท่ารู้ทัน รู้เท่าทันจิต จิตมันก็เลยไม่เป็นอิสระ เพราะมันโดนกดทับไว้ เหมือนสต๊าฟมันไว้ แต่พูดธรรมะนะ ธรรมะแฉ่ๆๆ ไปเลย เพราะคิดว่าธรรมะอยู่แค่นี้ คิดว่าสิ่งที่ปล่อยวางมานั้นคือความว่าง นั่นคือนิพพาน คือผลของการปฏิบัติ แต่ถ้าในการปฏิบัติจริงเขาว่านี่มีจลา เพราะมันกดทับ มันไม่ใช่เป็นความจริง แต่เขาบอกเรามาทำสมณะกัน เขาบอกว่าสมณะมันเป็นสมณะ ไม่มีประโยชน์

สมณะคือความอิสระของจิต จิตเป็นสมาธิ จิตเป็นสมาธิคือมันปล่อยอิสระ ปล่อยวางจากสมุทัย วางจากความเห็นแก่ตัว วางจากความเป็นตัวตนของตัวเอง แล้วมันเป็นอิสระ พอเป็นอิสระ มันเป็นสัมมาสมาธิ

พอสัมมาสมาธิ แล้วเราหัดชำนาญเข้าๆ พอจิตมันสงบ จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นกาย จิตเห็นเวทนา จิตเห็นจิต จิตเห็นธรรม แล้วมันจะเห็นสิ่งใดก็ได้ เอาเป็นปัจจุบันสิ่งที่เห็นไปแล้ววางไว้ ต้องให้เกิดปัจจุบันตลอด ปัจจุบันตลอด

ถ้าเราเคยเห็นแล้วบอกว่าเราเคยเห็นแนวทางนี้ มันจะต้องเป็นแนวทางนี้ตลอดไป...ไม่ใช่

เราเห็นแนวทางไหนก็แล้วแต่ เราก็ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ จิตสงบเข้ามา แล้วมันออกควาอะไร จิตมันออกควาอะไร จิตมันออกจับอะไร ก็จิตเห็นอาการอะไร จิตเห็นอาการของจิต เห็นอะไร จิตเห็นอะไรก็พิจารณาตรงนั้น จิตเห็นอะไรก็พิจารณาในเดี่ยวนั้น

แล้วถ้าพิจารณาไปแล้ว ถ้าจิตมันมีกำลัง มันจะประหัดประหารกัน มันจะปล่อย
ขาดๆ คำว่า “ขาด” นี้ชั่วคราวนะ คือปล่อยๆ แล้วเดี๋ยวพอมันปล่อยแล้วก็สงบ สงบ
แล้ว เดี่ยวพอมันคลายออกมาก็คิดอีก ก็พิจารณาต่อเนืองไป ทำซ้ำทำซาก

ทำซ้ำทำซากเหมือนเขาบอกว่าที่เขาทำมาซ้ำๆ ซากๆ “สิ่งหนึ่งนี้มันลึกซึ่งขึ้นมา
มันเป็นจำนวนครั้งที่ปล่อย”

ทำแบบนี้ซ้ำไปซ้ำมา เห็นไหม ทำซ้ำทำซาก ทำซ้ำๆ ซากๆ ทำซ้ำๆ
ซากๆ คือประสบการณ์ ประสบการณ์ทำซ้ำๆๆ เพื่อประสบการณ์ของจิต จน
จิตมีความชำนาญ จิตมีความชำนาญ กิเลสมันก็เบาบางลงๆ เพราะปัญญามัน
ก้าวเดิน

ปัญญา คือ สมาธิ ปัญญา มันเป็นธรรมจักร มันเป็นมรรคที่มันก้าวเดิน พอมรรค
ก้าวเดิน มีกำลังขึ้นมา ธรรมะมีความเจริญงอกงามขึ้นมา กิเลสมันต้องโดน
ประหัดประหารยุบยอบตัวลง ยุบยอบตัวลงมันก็เสื่อมตลอด แต่เสื่อมด้วยกำลังของมัน
แต่เราใช้มรรคของเราทำลายขึ้น พัฒนามากขึ้น จนถึงที่สุด ทำถึงที่สุด ถ้าต่อเนืองๆ
ไป เวลามันถึงที่สุดนะ เวลาถ้ากิเลสมันขาด มันจะประกาศกลางหัวใจเลย เห็นไหม

แต่ให้ทำบ่อยครั้งเข้า ให้ทำบ่อยๆ แล้วอย่าคาดหวัง เวลาล้มลุกคลุกคลาน เขา
เขียนมา เขาเคยเขียนมาน้อยใจนะ หลวงพ่อนี้ดำเอาๆ แต่เวลามันภาวนาได้ มันก็
เป็นได้นะ แล้วอย่าเพิ่งไว้ใจ อย่าไว้ใจสิ่งใดทั้งสิ้น กาลามสูตร ไม่เชื่อใดๆ ทั้งสิ้น ไม่เชื่อ
แม้สิ่งที่อยู่ตรงหน้าเรา แล้วเราพยายามปฏิบัติบ่อยครั้งเข้าๆ เวลามันเป็นจริงนะ มันจะ
กังวลหัวใจเลย ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต เอวัง